

WERINON

UITGAVE VAN DE

HISTORISCHE KRING • NEDERHORST DEN BERG

FEBRUARI 2005 • NR 56

Historische Kring Nederhorst den Berg

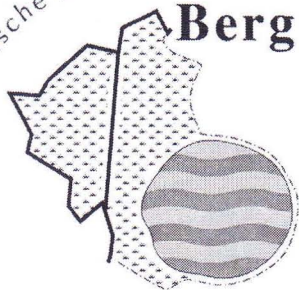
Bestuur	Voorzitter	J.E. Jansen, Dammerweg 15E 1394 GJ NdB, tel. 0294-254152
	Vice-voorzitter	H.J. Veldhuisen, J. van Ruysdaelstraat 1 1394 GH NdB, tel. 0294-253231
	Secretaris	A.M.E. Baar, Torenweg 9 1394 BE NdB, tel. 0294-251804
	Penningmeester	C. Schoordijk - Snoek, Vincent van Goghstraat 6 1394 BE NdB, tel. 0294-253119
	Ledenadministratie	M. Overmars, Turfstekerslaan 4 1394 KZ NdB, tel. 0294-254643
	Leden	J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309 R.J. Verkaik, Pieter de Hooghlaan 24 1394 GK NdB, tel. 0294-254317
Redactie		G.J.M. Baar, Zoddeland 26 1394 KR NdB, tel. 0294-254368 T. Griffioen, Kuijerpap 6 1394 DA NdB, tel. 0294-254106 J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309
Computerassistentie		Theo van der Zee, Voorstraat 25 1394 CT NdB, tel. 0294-254515
Ontwerp omslag		Piet Griffioen
Digitale bewerkingen		A. van der Velden, Jan Steenhof 39 1394 GA NdB, 0294-252018
Lidmaatschap		€ 12,50 per jaar Bankrek.nr. 32.82.24.138 RABOBANK Nederhorst den Berg
Informatie en documentatie		Donderdagavond van 19.30 tot 21.30 uur Sociaal Cultureel Centrum 'SPOT', Blijklaan 1, Nederhorst den Berg
E – mail: HKND Redactie		bestuur@historischekring.nl werinon@historischekring.nl
Internetadres		www.historischekring.nl

ISSN 1389-319X

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden **zonder schriftelijke** toestemming van het bestuur.

Nederhorst den Berg

Historische Kring

---

februari 2005, nummer 56

---

jaargang 15

---

opgericht januari 1988

Inhoud

Mededelingen en Berichten		2
Van de kaart	<i>Ruud Verkaik</i>	6
Boek-en-Berg	<i>Jan Baar</i>	8
Van Sint Jozefschool tot Zandberg	<i>Rob Stalenhoef</i>	12
De volkstelling van 1829 (3)	<i>Jan Baar</i>	24
Op naar de volgende honderd!	<i>Gerard Baar</i>	34

Foto omslag

Winter 1956, Reevaart.

Collectie HKNdB

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

PROGRAMMA 2005

- **Donderdag 17 maart 2005**

Jaarvergadering met dia's en lezing: *'Hekken in de Vechtstreek'* door A.J.A.M. Lisman uit Nieuwersluis.

Vanaf het midden van de zeventiende eeuw, toen er in ons land veel buitenplaatsen werden aangelegd in lommerrijke streken en langs de Vecht en de Amstel, kwam het sierlijke smeedijzeren toegangshek in zwang. Vóór die tijd werd een terrein vaak afgesloten door poorten en poortjes. Het hek diende niet alleen tot afsluiting, maar liet ook wat zien van de status en de rijkdom van de eigenaar. De Vechtstreek telt veel prachtige hekken, waaronder dat van kasteel 'Nederhorst' dat zeer zeker één van de mooiste is.

De heer Lisman van 'Vreedenhoff' aan de Rijksstraatweg bij Nieuwersluis kan U er nog heel veel meer over vertellen.

- **Zaterdag 11 juni 2005**

Zomerexcursie naar kasteel 'Gunterstein' in Breukelen.

- **Vrijdag 21 oktober 2005**

Dialezing : Gebrandschilderde glas-in-loodramen door Jac. Woudsma.

WERINON – WIJK

Na vijftien jaar 'Werinon' (en voorgaande publicaties) bezorgd te hebben in een groot deel van de gemeente moet Bertha van Leeuwen hiermee stoppen.

De redactie is haar bijzonder erkentelijk voor de trouwe bezorging van ons blad bij de leden.

Voor een deel van haar wijk, Dammerweg, Overmeerseweg en 'omstreken' zoeken wij naarstig naar een opvolger. Wie ons daarbij wil helpen kan zich opgeven bij mevrouw W. van Deutekom, telefoon 0294-253343.

OPEN HUIS HK NEDERHORST DEN BERG

Zaterdag 8 en 9 januari hield de HKNdB Open Huis om leden en belangstellenden in de gelegenheid te stellen kennis te maken met de sinds september 2004 in gebruik zijnde werk- en documentatieruimte in het Sociaal Cultureel Centrum 'SPOT' van de Stichting 'Poste Restante'.

In de vaste werkruimte konden de bezoekers een indruk krijgen van alles, wat er zoal te doen kan zijn bij de HK Verder was in de grote zaal een kleine expositie ingericht, waardoor men een idee kon krijgen van alles wat zich ondertussen in de collectie van de HK bevindt. Er was veel te zien, te bekijken en te lezen. Hoewel het bezoek op zaterdag tegenviel, maakte het aantal bezoekers van de zondag het geheel wat belangstelling betreft toch wel de moeite waard. De ontmoeting van leden en niet-leden, nieuwe leden, verhalen, verstrekte informatie, toegezegde schenkingen en vooral de belangstelling voor de Bergse historie maakte het Open Huis toch tot een succes. Bakker Joop van der Linden en zijn vrouw Anneke boden en passant een ingelijste Circulaire van de Minister van Waterstaat uit 1881 aan, gevonden onder de drempel van Voorstraat 4, het eerste gemeentehuis van Nederhorst den Berg. Het document was keurig ingelijst en ging vergezeld van een zak koekjes, vers gebakken naar een honderd jaar oud recept!

Hopelijk weten meerdere bezoekers in de toekomst om welke reden dan ook de weg naar de HKNdB weer te vinden. Archieven, kluis en bibliotheek worden ook voor U op verzoek geopend.

REGISTER OP 'WERINON'

De oproep in Werinon 55 om te komen tot een register op personen, zaken en afbeeldingen van alles wat in de nummers 1 t/m 56 verschenen is, heeft nog geen reactie opgeleverd. Maar wie weet.

Informatie over de werkzaamheden kunt u verkrijgen bij Tineke Griffioen, Kuijerpad 6, 0294 – 254106.

WERINON 57

Themanummer in het kader van *'60 Jaar bevrijding'*.

In deze uitgave zullen met name enige zogenaamde 'egodocumenten' en verhalen over de oorlogsjaren en bevrijding geplaatst worden. Mocht U ook uw verhaal willen vertellen, laat ons dat dan **vóór half maart** a.s. weten, dan kunnen wij daar de nodige aandacht aan schenken en eventueel een plaats geven in Werinon 57.

WEBMASTER

De Historische Kring is verheugd dat Jan-Pieter Nagel onze website gaat verzorgen. Wij heten hem van harte welkom.

SCHENKINGEN

- Muuranker van het Brughuis bij de brug over de Reevaart – Ben Pouw
- Bas de Ligt: 'De Bosbooms en Loosdrecht' – HK Loosdrecht
- Bord 'Historische Kring Nederhorst den Berg' – Gerard Baar
- Brieven Mej. Reeskamp aan Burgemeester, 1936 en 1941 – W. van Deutekom
- Pentekening, afbeeldingen van Nederhorst den Berg, in lijst – Gewest Gooi en Vechtstreek
- Knipsel G. en E. 29 maart 1990, Jan Rensen: Jazz – B. van Leeuwen- van Huisstede
- 5 Dia's begin bouw Blijkpolder, ca 1980 – W. Breitsma

Hr. Assink, Hilversum:

- Klerenhangar C.J. Willemse, Nederhorst den Berg
- Stuk Huishoudezeep 'De Vergulde Hand'
- Stuk Sunlight Zeep
- Asbak 'Hofstede Rundervreugd'

A. v.d. Velden:

- Juf Yvonne 25 jaar op de Warinschool, 2004. VCD
- Crescendo. Voorjaarsconcert 2004. DVD

Fam. J. van der Linden:

- Circulaire Ministerie van Waterstaat 6 juli 1881, in glas
- 13 Foto's verbouwing Voorstraat 4, voormalig gemeentehuis

LITERATUUR

Piet Honig – Fort Kijkuit. Aan de Kortenhoefse Zuwe.

In: In de Gloriosa november 2004.

Thimo Veenman Sr. – Oud nieuws uit Ankeveen, resp. uit 1873, 1890 en 1907.

In: In de Gloriosa november 2004.

Guus Borger – Het Groene Hart, een Hollands cultuurlandschap. Marlou Schrover – Beeldvorming over Duitse immigranten in de negentiende eeuw.

In: Alledaagse Dingen jrg. 10/3 2004.

WIE WEET WIE

Onze vorige oproep over de foto van de achterzijde van de huisjes aan de Meerlaan bracht enige reacties teweeg. De middelste jongen is Wim Dijkstra. Zijn ouders woonden in het Polderhuis aan de linkerzijde. Zij emigreerden naar Canada. Zijn zus Gonnie heeft later nog een melkzaak in Amsterdam gehad. Na de familie Dijkstra kwam Gerrit van Benschop (Gerrit de Koster) in de woning aan de Middenweg bij Overmeer (nu Meerhoekweg) te wonen.

Van de foto van de receptie bij gelegenheid van de opening van de Burgemeester van Harinxma thoe Slootenkleuterschool in Overmeer in Werinon 54 zijn toch nog een paar namen te vermelden. De heer links is de architect van het gebouw, de heer Reeder. De man naast hem zou Dokter Roelofsen kunnen zijn. Hartelijk dank voor alle reacties.

De foto van deze keer zal omstreeks 1930 genomen zijn en toont de kruidenierswinkel, met Tabaksvergunning, in de Brugstraat. Aanvankelijk werd deze gedreven door Verbruggen, daarna door Veenstra en weer later nam Ko Snel de winkel over. In 1968 verplaatste Joop Snel de zaak naar de Voorstraat (Centra) en begonnen de gebroeders Schoordijk in het pand de schoenenzaak 'Elysa'.

Wij zijn vooral benieuwd naar de namen van de personen voor de winkel.
Reacties graag naar Ruud Verkaik, tel. 0294-254317.

EXPOSITIES

Werken van Anton Pieck:

Vinkeveen, Museum In de Veenen, Herenweg 240, 25 maart tot 28 mei.

Verstilde emotie. Beeldhouwkunst uit heden en verleden:

Utrecht, Museum Catharijneconvent t/m 14 augustus.

De parade der tinnen soldaatjes:

Naarden, Vestingmuseum.

KOPIJ INLEVEREN

Kopij voor het volgend nummer van Werinon graag vóór 15 maart a.s. inleveren – het onderwerp is *'60 jaar bevrijding'* (zie elders in dit blad).

VRIENDELIJK VERZOEK!!!

Wilt u het bedrag van uw **lidmaatschap HKN voor het jaar 2005** zo spoedig mogelijk, middels bijgaande acceptgiro, aan ons overmaken.

Bij voorbaat onze dank!

VAN DE KAART (foto op de omslag)

Ruud Verkaik

Een winter van weleer.

Een mooi zonnig wintertafereel, genomen vanaf de Vechtbrug, waarvan de schaduwen in de sneeuw op het ijs van de Reevaart op de voorgrond te zien zijn. We kijken naar het noorden, richting Weesp. Rechts is de spits van de Gereformeerde kerk te zien, terwijl linksachter het silhouet van de kraan van Kolenhandel van Emmerik nog net zichtbaar is. Daar zal het wel eens druk geweest zijn in deze barre wintertijd, want aardgas was nog niet beschikbaar. De met rijp bedekte bomen aan weerszijden van de Reevaart geven het geheel een prachtig winters aanzien.

De kinderen vermaken zich zo te zien best op de ijsvloer. Op de Dammerweg rijdt de groenteboer met een GH-truck. Vanwege de strenge vorst werd er eerst bij de klanten 'gehoord', wat ze nodig hadden, waarna de bestelde groenten en fruit aan huis bezorgd werden. De winterkost zal wel flink aan de prijs geweest zijn.

In de winter van 1956 begonnen enige aan- en omwonenden, die 'uitgevoren' waren, op dit deel van de Reevaart een schaatsbaan sneeuwvrij te

maken en te vegen. Al gauw kwam er enige organisatie in en ontstond er een 'wilde' ijsclub. Chris Gillissen verzorgde de muziek, Riek en Jaap Dubelaar bemanden de koek-en-zopie. Ijsclub 'Nederhorst den Berg' had die winter voor het eerst de officiële baan niet in Den Berg, maar in Overmeer bij de Gebroeders Venneman (nu: achter de Kooikerboog). Misschien is deze foto wel genomen in die winter, dat het Eiland niet meer begaanbaar was door de sneeuwstormen, de winter waarin wasserij 'Schoonoord' afbrandde, de winter toen er in de Rooms Katholieke kerk twee zondagen achter elkaar geen preek gehouden werd vanwege de kou, of de winter, dat er in Overmeer genoten kon worden van de kortebaandraverijen met arrensleden en er in Friesland eindelijk weer een Elfstedentocht gehouden kon worden. Zo'n winter kunnen we misschien nog wel eens krijgen, maar zo'n winterfoto als deze zal dan niet meer gemaakt kunnen worden.

Ijspret op de Reevaart, ca 1910.

BOEK-EN-BERG

Jan Baar

*De grenswijziging tussen Holland en Utrecht
in het jaar 1819 - W. Voogsgeerd.*

In: Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap 'Niftarlake' 1919.

Tengevolge van de vorming van de gemeente Wijdmeren ging de Utrechtse gemeente Loosdrecht per 1 januari 2002 over naar Noord-Holland. Voor die tijd leek niets zo onaantastbaar als een provinciegrens. De grens tussen de twee provincies was voor het laatst gewijzigd in 1819, toen na de woelige Franse Tijd heel veel zaken opnieuw bekeken en geregeld moesten worden. Dit vonden de bestuurders een goede aanleiding om enige grillig verlopende limieten wat recht te trekken. Als de sinds enige tijd ontstane plannen over de gemeentelijke herindeling in de Vechtstreek doorzetten en verwezenlijkt worden bestaat de kans, dat de grens tussen de twee provincies binnen niet al te lange tijd weer gewijzigd zal moeten worden.

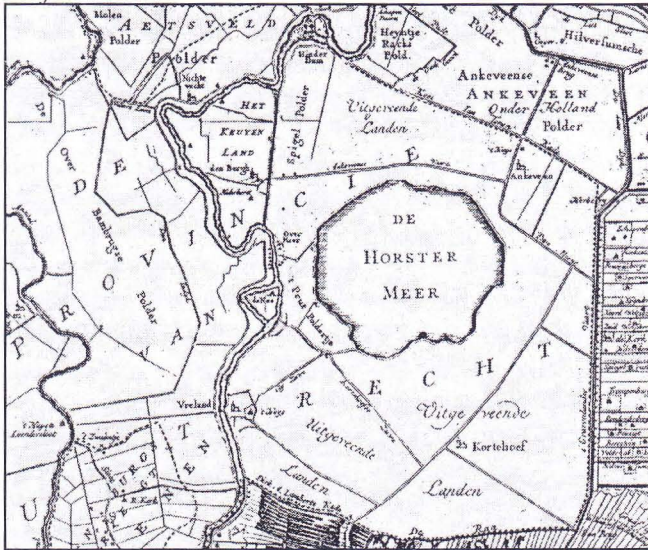
In 1919 was het honderd jaar geleden, dat de bestaande grens tussen Holland en Utrecht vastgesteld werd.

'Daar de limietscheiding hoofdzakelijk betrekking had op plaatsen, gelegen in het gebied van het oude Niftarlake', vond de Loosdrechtse historicus Voogsgeerd, het niet van belang ontbloomt, deze historische bijzonderheid thans na verloop van een eeuw eens in ons Jaarboekje in herinnering te brengen. .... Over het algemeen vertoonen onze verschillende provinciën en eveneens de gemeenten weinig regelmatige vormen. Hier en daar is de grens een rechte of zuiver gebogen lijn; elders gaat zij langs de zee, langs een rivier, een meer of iets dergelijks; en dan weer heeft zij de meest grillige richtingen. De historie heeft het land al zeer eigenaardig ingedeeld; elke grenslijn heeft haar eigen geschiedenis, al is deze niet van alle meer bekend'.

Tijdens het Franse bestuur werden na 1798 de oude gewesten opgeheven en kwam een indeling in departementen tot stand. Maar al in 1802 werden de oude grenzen weer hersteld. Toen ons land in 1810 bij Frankrijk ingelijfd werd, werd de indeling in departementen hersteld: *'Het was Napoleons streven, om tegelijk met de limietscheidingen onzer oude gewesten bij ons*

volk de heugenis aan een eigen roemrijk verleden uit te wisschen en alles te verfranschen'.

Nieuwe Kaart van het Baljuwschap van Gooyland.

De Loosdrechten, Mijnden, Hollands Loenen en Weesper Karspel.

Ter Opheldering van den Tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden.

Uitgegeven te Amsterdam bij Isaac Triton.

MDCCL.

De grens tussen Utrecht en Holland in 1750.

Het Koninkrijk der Nederlanden herstelde in 1818 op verzoek van de inwoners en eigenaren der heerlijkheden de oude gemeentegrenzen in de Vechtstreek en zag tegelijkertijd mogelijkheden om wat al te onlogische provinciegrensscheidingen te wijzigen.

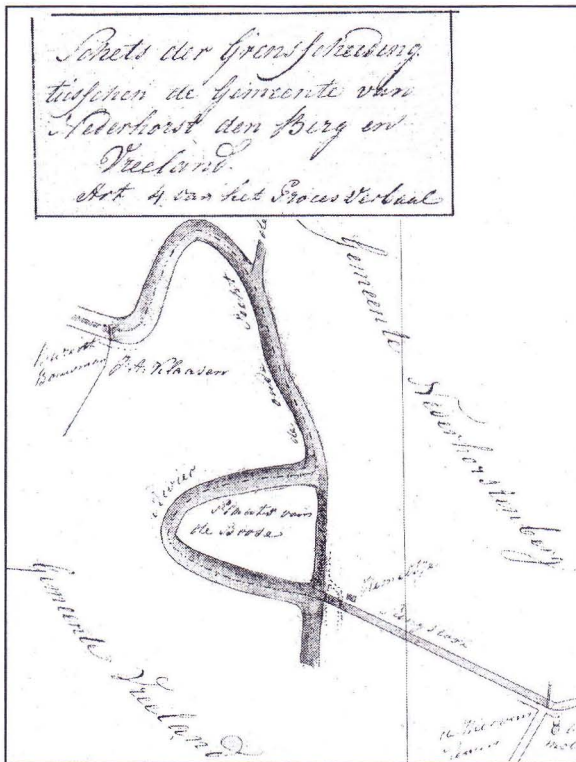
Zo lagen de Hollandse gemeenten Loosdrecht en Loenen-Kronenburg grotendeels ingeklemd tussen Utrechts gebied. Nederhorst den Berg, Ankeveen en Kortenhoef, 'sedert onheuglijke tijden een Stichtsche landstreek', drongen diep in het Noord-Hollandse territorium door. Ook bij Uithoorn, ten westen van de Amstel, was een grenscorrectie niet onlogisch.

Bij wet van 19 mei 1819 werden 'de uitspringende deelen der eene provincie afgeknipt en bij de andere gevoegd. Zoodoende verdwenen de vooruitstekende punten en de diepe insnijdingen, welke die beide gewesten tot zulke buitengewoon onregelmatige figuren maakten.... Het was voor de beide provinciën vrijwel een gelijk oversteken. Wat men in het eene stuk verloor won men op een ander deel terug. De billijkheid werd in dezen dus wel betracht'.

De grens tussen Utrecht en Noord-Holland werd in de wet in Art. 1 precies beschreven: '... de oude grensscheiding tusschen den Aetsveldschen polder en Nichtevecht oostwaarts nedergaande, tot daar, waar dezelve beneden den Hinderdam aan de Vecht paalt. De Vecht zuidwaarts opgaande, tot aan de scheikade, tusschen Kortenhoef en Loenderveen, blijven de landen ten

westen aan Utrecht en komende die ten oosten aan Holland, met uitzondering echter van de Dordsche Waards polder, als behoorende tot Vreeland, met dat gedeelte van het dorp, hetwelk ten oosten van de Vecht gelegen is, waardoor daar ter plaatse de Vecht als limietscheiding vervangen wordt door den Ringdijk, om het Horstermeer, de Kleizuwe en den Zijldijk, tot aan de zogenoemde Vreelandsche sluis. Voorts achter dezelve sluis om, tot aan den Kortenhoeftschen plas'...

De meeste inwoners zullen zich niet druk gemaakt hebben over deze veranderingen: 'Men had in de laatste 25 jaren zooveel verandering gezien, dat men zich van een grenswijziging niet veel aantrok'. In Loosdrecht kwam men wel voor de vraag te staan, 'of de vervening nu moest plaats vinden naar de regelen, die in Utrecht golden, dan wel naar die, welke in Holland van kracht waren en naar welk alles was ingericht'.

Schets van de grensscheiding tusschen Nederhorst den Berg en Vreeland. De 'Plaats van de Booze' (de Nes of het Realeneiland) hoort bij Nederhorst den Berg. (SAGV GANdB inv. nr. 152).

Er ontstond echter één groot probleem waar Voogtsgeerd niet over rept. De provinciegrens van Hinderdam tot aan de Dorssewaard onder Vreeland liep door de Oude Vecht. Dus het Forteiland van Hinderdam, het Eiland ten westen van de Nieuwe Vecht of Reevaart en de Nes (ook wel Realeneiland genoemd) ten westen van de Nesservaart hoorden bij Nederhorst

den Berg en dus bij Noord-Holland. In het proces-verbaal van de grensscheiding tussen Vreeland en Nederhorst den Berg, opgemaakt door

landmeter Adam Slitz in opdracht van de provincie Utrecht en getekend op 13 maart 1818, staat duidelijk ‘... waarna zij de Oude Vecht (latende de plaats van de Graaf De Booze in de Gemeente Nederhorst den Berg liggen) volgt tot aan de grenspaal van de Gemeente Vreeland ...’. Ook op de bijbehorende schetstekening loopt de grens om het eiland van de Nes heen. Deze schets was o.a. ondertekend door de Gouverneur van Utrecht. Echter, op de bij de wet van 1819 behorende kaart stond de Nes (waarschijnlijk) bij vergissing onder de Gemeente Vreeland getekend (de grens liep daar dus door de Nesservaart). Deze kaart werd door het Provinciaal Bestuur van Utrecht en het kadaster als de enige juiste beschouwd. Het gevolg was, dat de bezitter van de Nes tweemaal aangeslagen kon worden in de grondbelasting. In oktober 1828 werd de zaak aanhangig gemaakt, maar het kwam niet tot een beslissing; G.S. van Noord-Holland schoven de zaak op de lange baan. De burgemeester en de Ambachtsheer van Nederhorst den Berg stelden in november 1831 de zaak weer aan de orde. Zij stelden, dat de gemeente Nederhorst den Berg veel nadeel van de grenswijziging had ondervonden: ‘Het zoude dus hard zijn, die schade nu nog gevoeliger te vergrooten’. Verder voerden zij nog aan dat de landen van de Meeruiterdijksepolder en de Nes een eigenaar hadden en dat de Nes de enige aanzienlijke buitenplaats was, ‘behalve het oude vervallen Huis te Nederhorst’. Ook wezen zij er op, dat ‘het verlies voor de kassen der Gemeente en de Kerk veel groter zoude zijn te Nederhorst den Berg, dan de aanwinst voordelen aan Vreeland zoude aanbrengen’. Het mocht niet baten, hun argumenten konden de Minister van Binnenlandse Zaken niet overtuigen. Bij KB van 10 januari 1834 werd de Nes definitief bij Vreeland (Provincie Utrecht) ingedeeld.

‘Ten opzichte van het verleden vormen echter de gemeenten, die aldus door de wet van 19 mei 1819 van de eene naar de andere provincie zijn overgegaan, in hun gewestelijk verband een tweeheid en blijft het een hinken op twee gedachten’. Het is niet waarschijnlijk, dat deze slotconclusie van W. Voogsgeerd nog door velen gedeeld zal worden, maar toch is het mogelijk, dat een nieuwe wijziging de tongen in beweging en de pennen in beroering zal kunnen brengen.

Meer weten?

J. Boerstra – De Nes, of het Realeneiland. In: Werinon nr. 14, juni 1994.

Jan Baar – Nederhorst den Berg zelfstandig. In: Werinon 25, maart 1997.

VAN SINT JOZEFSCHOOL TOT ZANDBERG

Een stukje Dammerweg tussen 1945 en 1950

Rob Stalenhoef

De titel van dit verhaal vraagt om uitleg. Wat de Jozefschool is weten we allemaal wel, maar wat was de Zandberg?

Op de Dammerweg benoorden no. 57 stonden twee bunkers uit de oorlogstijd. Deze waren bedolven onder een flinke lading zand, vandaar de naam.

Bunkers of kazematten aan de Dammerweg (1988), ter hoogte van WSV De Spiegel.

Ze vormden een prachtige speelplek voor de jeugd en het grote voordeel was het feit dat een gedeelte van dat zand was weggelopen in een van de achterliggende polders. Zo was een prachtige zwemgelegenheid voor de jeugd ontstaan omdat de oever heel glooiend afliep naar het diepere gedeelte van de polder. Over dit alles later meer. De bunkers zijn inmiddels verdwenen en er zijn nu woonhuizen gebouwd. Het verhaal gaat over zomaar wat dingen uit het dagelijks leven op dit stuk Dammerweg. Groter was onze actieradius niet in de jeugdijaren, behoudens een uitstapje naar groenteboer Niek Versteeg of kruidenier Arie Snel.

Ik ben geboren in 1941, het was dus volop oorlogstijd. Mijn geboortehuis had no. B50i, nu is dat no. 49. De naam van het huis was Barbara, het was

genoemd naar mijn oudste zus. Mijn vader was apetrots en liet die naam na haar geboorte op de dakgoot schilderen, wat de buurman Toon Hageman deed verzuchten of hij het niet te bar wilde maken. De vrouw van buurman Hageman noemden we Tante Beátrix, de klemtoon lag op de a, anders dan bij onze vorstin. Zij hadden een dochter Clara, die zeer slechthorend en daardoor slechtsprekend was. Imposant was hun knots van een koekoeks-klok die in de hal hing en ons veel bewondering ontlokte. De naam van ons huis was bij de post welbekend. Een brief geadresseerd aan "Ome Toon-Barbara-Nederhorst den Berg" werd door Manus Pouw feilloos thuisbezorgd. Dat was de tijd dat er nog twee postbezorgingen per dag waren: één om negen uur en één om half vijf.

De eerste herinnering aan mijn jeugdjaren was de razzia, door de Duitsers uitgevoerd op zondag 14 januari 1945. In gedachten zie ik nog eindeloze rijen soldaten op de Dammerweg aan ons huis voorbijtrekken. Mijn vader en een Amsterdamse oom waren weggedoken in de kruipruimte onder het huis om te ontkomen aan de zoekactie. Onder het ontbijt werd er aan de deur geklopt (onze bel heeft het jaren niet gedaan) en er kwamen twee soldaten binnen. Ik had het idee dat ik mijn lippen stijf op elkaar moest houden om niet te zeggen: rotmof. Zo zullen we wel geïndoctrineerd geweest zijn. Ons varken Tinus was kort tevoren geslacht en zijn spek was verborgen onder de kap van de naaimachine en in de piano. Een worst die in de kelder hing wilden de soldaten wel meenemen, maar mijn moeder heeft dat verhinderd met de opmerking dat ze er van af moesten blijven omdat die voor de kinderen bestemd was. De 'moffen' dropen onverrichter zake af.

Ondertussen was het natuurlijk wel hongerwinter, er lag ijs en dat bood mijn vader de gelegenheid om koeten te knuppelen: een knuppel, horizontaal over het ijs gezeild, brak de koeten de poten, waarna zij gevangen konden worden. Een flinke stapel dode meerkoeten lag in het halletje bij de achterdeur. Of we er echt lekker van hebben gegeten weet ik echt niet meer.

Andere dieren die we in onze jeugd aten waren kippen. We hadden altijd een stuk of tien kippen op de akker achter het huis lopen en waren dus verzekerd van eieren, die we regelmatig aten, behalve in de Goede Week, de week voor Pasen, dan was de Vasten strenger en werden de eieren opgespaard om tijdens de paasdagen in forse hoeveelheden verorberd te worden. Het was dus eigenlijk een verschuiven van de eetgenoegens. De kippen legden niet alleen eieren, maar na verloop van tijd ook het loodje en kregen

een glorieuze bestemming als braad- of soepkip. We prezen ze dan alsnog de hemel in, want onze moeder was een geweldige kokkin! Met kerst stond er steevast konijn op het menu. Op de akker leefden altijd wel een stuk of twintig konijnen. In het voorjaar werd er een ram en een voedster op uitgezet en met de kerst was er plenty konijn. En niks geen geteem over Flappy en zo, het was voor ons gebruiksvee. Duivensoep van eigen fokkerij was een delicatessen zoals er geen tweede op de aardbodem bestond. U zult begrijpen dat katten niet geduld werden! Te vuur en te zwaard werden ze door mijn vader bestreden.

Legendarisch was in die tijd het Zweedse wittebrood. Mijn moeder zou hier later over zeggen dat ze zo iets lekkers van haar levensdagen niet gegeten had, en ook zeker nooit meer zou eten. De oorlogstijd moet in zeker opzicht ook een gezellige tijd geweest zijn. Er was natuurlijk veel saamhorigheid, en mijn ouders sloten vriendschappen voor het leven! We werden 's avonds met een kaarsje naar bed gebracht. Het grootste wonder uit die tijd was de toverlantaarn die met haar glasplaatjes feeëriekke afbeeldingen toverde op een strakgespannen laken.

Gedurende de oorlogstijd werd in Nederhorst den Berg de z.g. "Huppelbaai" gerookt. Wat dat was? Als gevolg van het gebrek aan sigaretten en shag werd er door sommigen zelf tabak verbouwd. In ons dorp deed o.a. Frans Welle van het Kleine Eiland dat. De man had een gebrek, hij was mank. Daarmee mag de naam van de tabak verklaard zijn. U zult begrijpen dat ik dit uit overlevering heb.

Diepe indruk heeft het paard van Hein van Dam op me gemaakt. Het zal in 1946 geweest zijn dat de Dammerweg spiegelglad was. Hein van Dam, de bakker, bracht zijn brood rond met paard en kar, en op de gladde klinkerweg was het paard uitgeleden. Gelukkig vlak voor het grote raam van onze huiskamer. Met de neus gedrukt tegen de ijsbebloemde glasruit zag ik van alle kanten mensen toelopen met een gevulde asla uit de kachel om de weg stroef te maken. Het paard kon uiteindelijk weer overeind krabbelen. Als er een kleintje was geboren gaf Hein altijd als geschenk een kist met gebakjes. Die kist was in die tijd hét verpakkingsmiddel voor taartjes. Een paar dagen later kwam hij de lege kist weer ophalen, er werd een schoon stuk papier op de bodem gelegd en dan kon de kist weer gebruikt worden. In die tijd kostte een gebakje 10 cent en ik zie en hoor nog de verontwaardiging van mijn moeder, toen zij bij gelegenheid van mijn Eerste Communie in 1948 voor de taartjes opeens 11 cent per stuk moest betalen. Het was natuurlijk wél een prijsverhoging van 10 procent!

Een andere leverancier die van een paard gebruik maakte was Niek Versteeg. Samen met zijn vrouw Marie ventte hij zijn groente uit. In die tijd had je nog grote gele komkommers.

Nu zie je die niet meer.

Thuisbezorging was doodnormaal, ook melkboer Jacob Wiegmans of zijn vrouw Cor deden dat. De melk werd "los" verkocht. Met een litermaat werd de melk in een pannetje uitgeschonken, gevolgd door een klein scheutje extra, het 'puntje voor de poes', zoals Jacob dat noemde. Ook kruidenier Arie Snel kwam met zijn waar aan de deur. Hij kwam altijd eerst noteren wat je nodig had en bezorgde het dan één of twee dagen later. De slager kwam langs, de ene week was het slager Martens, de andere week slager Snel uit Overmeer. Alle middenstanders werden te vriend gehouden! Er kwam overigens alleen maar op zondag vlees op tafel.

Dammerweg met kade langs de Reevaart, 1953.

Uit: Een ansicht uit het verleden - Ruud Verkaik.

De schrijver woonde in de achtste woning vanaf links.

In de winter was het erg koud in huis, de enige warmtebron was de salamanderkachel in de huiskamer, die roodgloeiend werd opgestookt. Dé ideale plek om lekker in het hoekje weg te dromen met een boek. Een gevolg van het koude huis was het feit dat de waterleiding nog wel eens bevroor als die 's avonds niet was afgetapt. Loodgieter Rijk van den Brink moest dan gealarmeerd worden.

Om 7 uur 's avonds was het bedtijd, maar niet dan nadat je geluisterd had naar "Het klokje van zeven uur", met de avonturen van hofnar Krokeledokus en zijn "Sire van een Koning" Kaskoeskielewan.

In die jaren begon de Hoogmis in de Katholieke kerk op zondag om 10 uur, tegelijk met de kerkdiensten in de Gereformeerde en Hervormde kerk. Het gevolg was dat drie stromen kerkgangers door elkaar heen ter kerke gingen, elkaar minzaam groetend. Op maandag was je immers weer volop op elkaar aangewezen. Ik heb de indruk dat in die tijd de geloofsovertuiging van anderen volop gerespecteerd werd. Godsdiensttwisten of naijver herinner ik me niet. Behoudens die enkele kruidenier, die informeerde waarom je niet bij geloofsgenoten je boodschappen deed.

Langs de Dammerweg liep vóór mijn tijd een sloot met bruggetjes naar de huizen toe. De sloot was nu gedempt en de bruggetjes hadden plaats gemaakt voor keurige opritten. Tussen de opritten van de huizen was echter de diepte van de sloot gebleven. Dit noemden we de "onderkant". Tussen de onderkant en de klinkerweg lag een reep zand. Deze speelde een belangrijke rol bij het knikkeren. Aan de andere kant van de weg lag de dijk. Deze werd "kaai" genoemd. Zo om de 300 meter was er een stenen trapje om de kaai te beklimmen. De kaai zelf was geplaveid met trottoirtegels, drie naast elkaar, aldus een voetpad vormend. Nanne Bobeldijk hield van tijd tot tijd het paadje vrij van onkruid. Het dijkje beschermde tegen overstroming van de Reevaart, door ons overigens altijd Vecht genoemd. 's Zomers was het een waar feest van zeil- en plezierbootjes op het water. De brug kon toen nog open. Met hulp van zijn dochters Marie en Bertha bediende Jan Pouw de brug en hanteerde daarbij natuurlijk ook het centenbakje aan een lange stok. Ook de boot van "Vecht en Zaan" voer geregeld langs. Het gras op de kaai diende tot konijnenvoer en ook moesten we geregeld paardenstekken steken voor ons gebruiksvee. Onnodig te zeggen dat de kaai een dankbaar speelterrein vormde.

Op zekere zaterdagochtend zaten we met een groepje van een man of acht op de kaai in het zonnetje voor het huis van de familie Snel. Zij woonden tussen melkboer Wiegman en Klaas Schriek in. Op het erf van Snel nu voldeden een reu en een teef aan hun voortplantingsplichten. Een luid gejuich steeg op toen de "kenners" op de kaai constateerden dat alles zéér goed ging: "Hij zit vast", jubelde de kinderschaar en gehaast kwam moeder

Snel met een emmer water aanlopen om haar aandeel in het festijn te leveren...

Het woord "knikkeren" is reeds gevallen. Wie van ons bevroedt waar toch die wind vandaan komt die kinderen feilloos leert wanneer het tijd is voor hoepelen, tollen, knikkeren of wat dies meer zij. Maar ja, "alles heeft zijn uur" leert ons de Bijbel. Knikkers werden verkocht door Brinkers en door tante Mien Stalenhoef in haar manufacturenwinkeltje naast schoenmaker Arie van Schaik aan de Voorstraat vlak bij de brug. Het waren kleiknikkers en ze kostten één cent per stuk. Als je mazzel had kreeg je van je ouders een dubbeltje om er tien te kopen en de rest moest je er maar bij zien te winnen. We hadden toch meestal wel een goedgevulde knikkerzak.

Een glazen "stuiter" vertegenwoordigde de waarde van tien of meer knikkers, al naar gelang grootte en kwaliteit. Een metalen kogeltje uit een fietswiel werd "looie schiet" genoemd. Ze waren welhaast onbetaalbaar, in knikkergeld uitgedrukt. Ik knikkerde altijd met mijn neef Henkie. Hij woonde vlakbij op no. 52. Meestal speelden we "lijntje". Op ongeveer twee meter afstand van elkaar werden in het zand twee lijnen getrokken, de één was de "meet" en naar het andere lijntje moest je de knikkers gooien. Degene die de meeste knikkers op of het dichtst bij het lijntje had liggen was de winnaar en mocht alle knikkers hebben. Van tevoren sprak je af om hoeveel knikkers het zou gaan: een uppie, een tweetje, drietje en zo voort. Veel hoger dan een tientje gingen we niet. Er werd nauwlettend opgelet of je schoenneuzen niet óp of óver de meet stonden en ook "klauwtje-reiken" was ten strengste verboden (dat was het geval als de hand, waarmee je de knikker gooide, meer dan een centimeter of tien over de meet uitstak). Zonder mopperen werden deze ongeschreven "wetten" nageleefd. Justitie zou er nu jaloers op zijn.

Natuurlijk werden ook de andere bekende kinderspelen door ons gespeeld. Hinkelen, het hinkelhok werd op de straatstenen getekend, er was altijd wel ergens een stuk kalk te vinden. Ook tollen ging heel goed, want je kon de tol prima tussen de stenen zetten, het zweepje erbij en tollen maar. Hoepelen deed je met een oud fietswiel en mocht je de mazzel hebben een oud kinderwagenonderstel te pakken te krijgen: dan was je spekkoper! En we hadden plenty ruimte op straat: in geen velden of wegen was een auto te zien, en toen er eens toevallig een motorfiets voorbij kwam liep mijn broer Ruud er prompt onder, gelukkig zonder ernstige gevolgen.

Ieder huis had zijn voortuintje, bij de één mooier onderhouden dan bij de ander. De mooiste tuin was in mijn opinie de tuin van Marie de Liefde. Zij woonde twee huizen van ons af. Haar vader oefende er een aannemersbedrijf uit. Het bestaat nu nog onder die naam. Iedere zaterdag ging ik bij Marie zeuren: "Marie, heb je een bosje bloemen voor mijn moeder?" Niet direct om mijn moeder te verrassen, maar ik was zelf een bloemengek, het allereerste speenkruid dat in het voorjaar verscheen was voor mij! Ik vond het in de onderkant voor het huis van De Bruin, over De Bruin straks meer zéér interessants. Onze akker was in de zomerdag bezaaid met koekoeksbloemen, het was één roze vlakte. Ik plukte ze voor iedereen die ze maar hebben wilde. Ze bleven overigens maar één dag goed in de vaas. Nog korter stonden de lissen in de vaas, die hadden het met een paar uur al bekeken. Met "kikkerbloemen", nu fluitenkruid genoemd, was het helemaal Naatje. Al met al, je kunt bloemen uit de natuur maar beter op het veld laten staan, dan heb je er langer plezier van.

Bij De Liefde hadden ze een voor de Dammerweg uniek verschijnsel: Marie had een vijver! De enige vijver op de Dammerweg, althans in het gedeelte dat ik beschrijf. Het vijvertje was een betonnen bak van 1 bij 1,5 meter, maar er huisde een goudvis in. Iedere zomer werd het vijvertje door Marie schoongemaakt en werd het water verversd. Dat trok altijd wel belangstelling van de buurtkinderen, die vooral bezorgd waren om de goudvis.

Ik stel voor dat we maar eens wat markante huizen op de Dammerweg bekijken: als eerste na de Jozefschool had je het zusterhuis. We spraken eigenlijk nooit van het klooster, het was altijd *zusterhuis*. Let U eens op wat een prachtig gebouw het is, een mooie symmetrische voorgevel, mooie stenen, fraai gevoegd. En dan die geglazuurde dakpannen erop in allerlei kleuren, zonder dat het geheel onrustig wordt. Wat mij betreft verdient het een plaats op de monumentenlijst.

Het zusterhuis heeft altijd wel een rol gespeeld in onze jeugd. We kwamen er om de Mis te dienen, je kreeg dan na afloop een kopje thee met een beschuitje van zuster Gratiana. Op 28 december, feest van de Onnozele Kinderen, moesten we naar de kapel van de zusters voor de Aanbidding. Dit ging, ondanks de kerstvakantie, in klassikaal verband. De zusters hadden dan het jaarlijkse 40-urengebed. In de gang van het zusterhuis stond een knikengel met bijbehorende spaarpot. Het was altijd feest als je van je vader er een of meerdere centen in mocht doen. Hoger was het bedrag

nooit... Maar veel of weinig: na iedere gift knikte de engelenkop blijmoedig op het gipsen lijf. Kennelijk zijn het aartsoptimisten.

*Dammerweg, 1960. Rooms Katholiek Zusterhuis 'De Voorzienigheid'.
Uit: Een ansicht uit het verleden - Ruud Verkaik.*

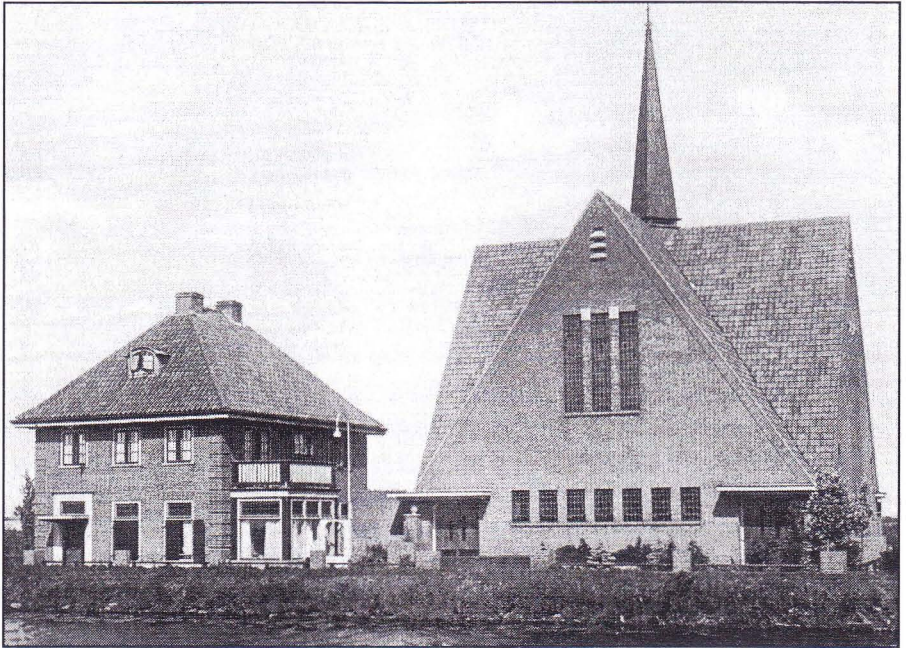
Bij het zusterhuis hoorde een grote tuin, met veel vruchtbomen. Het huis van de gemeentesecretaris was er toen nog niet, evenmin de kleuterschool Pius X. Na de tuin van de zusters kwam je bij het huisje van Beek-Bak. Dat was aangebouwd tegen het huis van olieboer Bouwer. Daar haalden we de vierkante 2-literblikken petroleum voor het oliestel. De lekkerste sudderlapjes kreeg je van het oliestel!

Hierna kwam het "gereformeerde blok" t.w. de School met den Bijbel, het huis van bovenmeester Henk van Paasen, altijd het mikpunt van het belletje trekken 's avonds na het Lof (een roomse godsdienstoefening), het kerkgebouw van de Gereformeerde Kerk (nu zijn er appartementen in gerealiseerd) en vervolgens de pastorie van de dominee. Daar hadden we nooit bemoeienis mee.

Nu komt het leuke: tussen de dominee en Nanne Bobeldijk was een stukje land en daarop stond het huis van meneer en mevrouw De Bruin. Op een vroege zaterdagmorgen ging ik met mijn broer Ruud naar de kerk (we moesten wat een keren naar de kerk). Op de heenweg om half acht was er nog niets aan de hand, maar toen we tegen half negen terugkwamen was het een drukte van belang op de Dammerweg. O, vreugde, we maakten iets

mee wat volkomen nieuw voor ons was: het huis van De Bruin stond in brand! Een mooie brand is nooit weg! De oude brandspuit stond op de Dammerweg, het water werd betrokken uit de Vecht en de auto's mochten er nauwelijks door, want de brandslang lag op de weg. Uiteindelijk werden de zijgevels van het huis omver gehaald en bleef er een zwarte puinhoop over. We waren verontwaardigd dat we niet in het puin mochten wroeten. Wisten wij veel... Later gingen de De Bruins in een arkje wonen dat tegen het stukje land aangemeerd lag. Mevrouw De Bruin was een aardige vrouw, ze vroeg eens aan mijn oudste zus die daar met het jongste zusje wandelde: "Voed je het zelf?" Op het stukje land is nu de Philips van Wassenaarlaan gesitueerd.

*Dammerweg, Gereformeerde Kerk.
Uit: Een Ansicht uit het Verleden - Ruud Verkaik.*

Nanne Bobeldijk had altijd wel een witte geit aan een stek op de kaai. Het beest mocht daar grazen, ook Klaas Schriek hield wel eens een geit op de akker achter het huis en we hebben er eens vlees van gekregen. Bijzonder smakelijk!!!

Na Bobeldijk had je achtereenvolgens de huizen van Jaap Dubelaar (zijn dochter Ella had altijd pijpenkrullen), Frans Baar, Versloot, Vos en Van Melsen. Na het voortijdige overlijden van mevrouw Van Melsen werd het gezin jarenlang verzorgd door mevrouw Vos. Vervolgens Kalf, Vrijhoef, Blom, Struik (de organist van de Hervormde Kerk) en Chris Gillissen. Twee ben ik er nu vergeten, want de namen herinner ik me niet. Achter het huis van Gillissen lag een akker. Later werd dat de speeltuin voor de buurt, maar voordien stond er een huis tegen de akker aan: het huis van Houtop en Lodewijks. Lodewijks kwam aan de kost door allerlei flora uit de Spiegelpolder op de kop te tikken: mossen, kalmoes, duilen (zo noemden we de lisdodden) waterlelies enz.. Waterleliewortels noemde we "zwanenbrood". De bladeren van de waterlelies werden door ons "kankerbladeren" genoemd. Een weinig vleiende naam voor zo'n fraaie plant, maar ik denk dat het komt omdat je er gemakkelijk met je voeten in verward raakte bij het zwemmen.

Na het huis van de dames Van Lunteren woonde Frans Wiegman. Die bestelde voor zichzelf maar een taart op Vaderdag bij bakker Van Hal. Vervolgens het huis van De Bree en daarna Kuyser. Die hadden al grote jongens in onze tijd. De jongste heette Guus. Zou het de beroemde kinderboekenschrijver zijn?

Daarna kreeg je het huis van Nic. Vrijhoef. Hun kinderen waren onze speelkameraden evenals de kinderen van Jacob Wiegman, de melkboer. Over het uitventen van de melk vertelde ik al. Later kregen zij een winkeltje achter het huis. Om 6 uur in de morgen was het al een lawaai van belang als de verse melk werd afgeleverd in grote melkbussen en de flessen nog in metalen kratten. Het volgende huis was het huis van Cees Snel. Over het hondenspel op diens erf werd U al geïnformeerd. Daarnaast woonde Klaas Schriek. Bij iedere muziekoftocht liep Klaas voorop met zijn trommel. Klaas bleef de vriend van mijn vader tot diens dood. Toen mijn vader ziek was verklaarde Klaas: "Het gaat nog heel niet goed met Ome Toon, hij loopt nog steeds in zijn slaapjas".

Hun kinderen Nico, Wil en Ina hoorden bij de speelgenoten van de Dammerweg. Dan kwam De Liefde, de aannemer. De uitspraak van zijn vrouw is in onze familie nog steeds wereldberoemd: "Als je zo oud wordt ben je zo jong niet meer". Ga er maar aan staan!

Over de woning van Ome Toon Hageman en diens vrouw Beatrix hebben we het al gehad. Zij waren onze burens aan de éne kant en aan de andere kant woonde mijn oom Chris en tante Rina. Oom Chris was een verwoed visser en 's morgens vroeg kon je hem vaak op het water vinden, tot

verwondering van mijn oma: "Zit me die vis alweer te chrissen", liet zij zich ontvallen.

In het blok ernaast woonde rechts Jaap Stalenhoef met zijn lange witte baard, Sinterklaas zou er jaloers op zijn! Zijn vrouw, tante Regien, was in de jaren vijftig (1950) eens op de radio bij het KRO-programma: "Ben je zestig". Zij kon smakelijk vertellen over het dorp en ook over het wasse-rijverleden. Ik herinner me dat ze sprak over de "Maartse bleek". In de maand maart had je het perfecte zonlicht om het wasgoed te laten bleken. Links van tante Regien woonde mijn oom Kees, de vader van Henkie, waarmee ik knikkerde. Mijn oom werkte in de wasserij, in het vlooienhok, en hij ging altijd lopend naar zijn werk. De wasserij stond op het eind van de Stolp, maar oom Kees, hoewel klein van stuk, was er snel met de grote stappen die hij maakte. De bijnaam "Stap-alle machtig" was hem op het lijf geschreven. Over bij- en scheldnamen in Den Berg zou een encyclopedie te schrijven zijn...

Aan hen grenzend woonde Maarten Gillissen. Hun zoons Han en Eddy waren benijdenswaardige figuren, zij hadden n.l. een bootje en zaten dus vaak op het water. Om 6 uur 's avonds schalde de stem van hun moeder dan over de Spiegelpolder: "Hahan, Eddy, eéééten!!" Later werd dat "Hahan, Eddy, Mahax". De burens van Gillissen waren destijds schoolmeester Van Schaik, met zijn zonen Dikkie en Frits en dochter Nelly. Later verhuisden zij naar Beuningen. Daarnaast woonde gemeentesecretaris Krol. Het grote huis waar ze later naar verhuisden, het huis tussen het zusterhuis en Beek-Bak, werd gebouwd omstreeks 1949. Krol is later burgemeester in Mierlo geworden. Er is daar nu een straat naar hem genoemd, hij heeft er kennelijk goed geboerd. De buurman van Krol was politieagent Spruyt. Diens voor-naamste werk leek te bestaan uit het controleren of het achterlichtje van je fiets wel brandde. Wat een lastpak was hij in dit opzicht. Maar ja, veel ander werk was er voor hem in die tijd ook niet te doen. Wat was iedereen toch netjes, naar het schijnt... .

Het laatste huis vóór de Zandberg was het vrijstaande huis van Snel, die de adellijke titel droeg "Baron Zeepsop". Duidelijk een exponent van het wasserijgebeuren. Het schijnt dat hij die titel geërfd heeft van mijn grootvader, Gijs Stalenhoef. Ik ben dus met hetzelfde sop overgoten.

En dan zijn we uiteindelijk gearriveerd bij de Zandberg:

O, heerlijk oord dat onze jeugd zo gekleurd heeft. Het lijkt nu of je er dagelijks zat, maar dat was natuurlijk alleen in de zomermaanden. De vakanties lijken in je herinnering eindeloos en altijd zonovergoten. Het zal

in werkelijkheid wel niet zo rooskleurig geweest zijn, maar ja, die herinnering nietwaar, een prachtige berg zand die de twee bunkers gedeeltelijk bedekte. Het zand was uitgelopen naar de achterliggende polder en zo werd er een zwembad gevormd dat heel geleidelijk overliep naar het diepe water. Heel wat kinderen hebben er zwemmen geleerd.

Wij leerden dat zwemmen door middel van een blokje hout dat je steeds een stukje verder in het water gooide en dan ging ophalen. Zo kwam je vanzelf wel een keer in het diepe gedeelte. Kleedhokjes waren er natuurlijk niet, maar dat was niet erg want iedereen legde zijn kleding op een stapeltje en zo zag je achter de kazemat een hele rij met stapeltjes kleding liggen. Wij hadden het makkelijker, we woonden zo'n 100 meter van de Zandberg af en konden er dus best in onze zwembroek heenlopen. Tot natuurlijk op een goede dag de pastoor op zijn fiets langs je reed en je 's anderendaags op school van hem te horen kreeg dat het toch niet gepast was. De religie kleurde het dagelijks leven!

De Zandberg zal zo rond 1950 afgegraven zijn, de woningnood zal wel bouw materiaal geëist hebben. Er werd gras ingezaaid, maar de zwemgelegenheden bleef gelukkig wel behouden. Later verkasten we voor het zwemmen naar de speeltuin achter Chris Gillissen, maar de Zandberg bleef toch ongeëvenaard.

Ach, je kunt in een sentimentele bui nog wel eens mijmeren over die tijden van weleer en er dan een beetje weemoedig van worden. En dan denk ik maar eens aan de dichter Daan van der Vat (Daan Zonderland) die schreef:

*Ach, weemoed, weemoed overal
Om wat er van ons worden zal,
Om wat was en wat zal wezen
En waarvan niets ons kan genezen!*

DE VOLKSTELLING VAN 1829 (3)

Jan Baar

175 HUIZEN / 177 HUISHOUDENS

Op 1 januari 1830 woonden er in Nederhorst den Berg 123 echtparen, 20 weduwnaars en 36 weduwen. Van de mannelijke inwoners waren er 236 niet getrouwd, van jongens tot jonkmannen van gevorderde leeftijd en van het vrouwelijk geslacht waren er 231 ongetrouwd, van meisjes tot oudere ongehuwde 'jonge dochters'.

De meeste Bergers leefden op een of andere manier in gezinsverband. Meestal kan er beter gesproken worden van huishouden dan van gezin. Lang niet elk gezin was een 'kerngezin' (vader, moeder en kinderen). De formulering luidt dan ook 'Huishouden per woning', zowel voor een kerngezin als voor een gezin, waar knechten, meiden, kostgangers of familieleden bij inwoonden. Weinig mensen woonden echt alleen op een adres. In Nederhorst den Berg stonden ten tijde van de telling 175 huizen. Dit houdt in, dat er gemiddeld 4,4 personen in een huis woonden. Dat was voor die tijd niet echt hoog. In twee huizen werden twee huishoudens gevoerd

'Kerngezinnen'

Van de 123 echtparen waren er 61 die op het moment van de telling met één of meer kinderen een kerngezin vormden. Dit betekende niet, dat het allemaal gezinnen waren, waarvan alle kinderen uit dezelfde ouders geboren waren. Er kwamen meerdere variaties voor.

Dagloner Gerrit Hendrik Meijer (49) en zijn vrouw Jannetje van Hilten (43) woonden met hun 7 kinderen in één woning. Twee zoons droegen al bij aan het gezinsinkomen, de een als rietdekker, de ander als metselaar.

Gerrit Slagt (32), aardwerker en zijn vrouw Antje de Jong (33) vormden met 3 kinderen een kerngezin. Twee kinderen droegen de naam Slagt. Het oudste kind, Petronella de Jong (7), was geboren in 1822, toen Antje ('buiten beroep') nog niet gehuwd was. Vroedvrouw Jansje van den Berg moest bij de aangifte aanwezig zijn als plaatsvervanger van de ontbrekende vader. In 1824 trouwde dienstbode Antje met Gerrit, boerenknecht, geboren in Breukeleveen.

Schilder Gerrit van Hilten (57) en Petronella Visser (50) hadden in 1830 vijf kinderen en één kleinkind in huis. Twee zoons waren ook schilder.

Dochter Jannetje (28) en haar buitenechtelijk kind Petrus (7) maakten deel uit van het gezin.

Vroedvrouw Jansie Wiepje van den Berg (49), weduwe van Karel Karels Snister, schipper uit Kuinre, hertrouwde met Jacobus den Hartog (39). Drie kinderen Karelzee woonden bij de echtelieden in huis.

Echtparen zonder kinderen

Van de 123 echtparen werden er 31 ingeschreven zonder vermelding van inwonende kinderen. Dit kan inhouden, dat de kinderen al het huis uit waren, of dat uit het huwelijk (nog) geen kinderen geboren waren.

Van deze echtparen hadden er 10 één of meer personen in huis: een dienstmeid, knecht of inwonende oudere.

Bij schipper Pieter van Leeuwen (40) en zijn huisvrouw Anna van Schaik (41) werd schippersknecht Jaap Hagen (23) bijgeschreven. Het echtpaar Hendrik Eggelmeijer, werkman (55) en Neeltje van den Heuvel (50) had de weduwnaar Jan Kars, hoepelbuiger (68) in huis. Behalve een knecht van 21 en een dienstmeid van 23 woonde en werkte ook de vijftienjarige Jacob Vossepoel bij bakker Gerrit de Vries (29) en zijn vrouw Marretje (27). Smid/wagenmaker Jacobus Bernsen (46) en Hendrina Han (39) gaven op het moment van de telling op, dat zij twee inwonende knechts hadden.

Het echtpaar Cornelis Snel (28) en Gerritje van Randeraat (19) had op 6 november 1829 hun eerste kind, de 5 maanden oude Marretje, ten grave gedragen. Klaas Snel, turfschipper (31) en Ida Heijink (31) waren op 18 september 1824 in het huwelijk getreden en hadden nog geen kinderen.

Weduwen en weduwnaars

Van de 20 weduwnaars en de 36 weduwen woonden de meeste wel op een of andere manier in gezinsverband. Een aantal had de zorg en het onderhoud voor een of meerdere kinderen, anderen hadden familieleden of kostgangers in huis, of woonden in bij familie. Zelden woonde een weduwe of weduwnaar alleen.

Weduwe Magdalena Snel (64) woonde met haar zoon Hendrik Barmmentloo (33), jonkman en Neeltje Portengen (7) in een woning. Neeltje was eind december 1822 geboren als dochter van Pieter Portengen, werkman, op dat moment 23 jaar, en Machteltje Barmmentloo van 20. De ouders waren ongehuwd, maar Pieter, loteling van de lichte 1819, erkende het kind en trouwde met de moeder op de laatste dag van 1823, met permissie van zijn

kolonel. Voor Neeltje bestond haar gezin in 1830 dus uit grootmoeder en oom.

Weduwnaar Aalt van Huisstede, werkman (43) woonde met 5 kinderen op een adres, terwijl veehoudster Maria Scherphof, weduwe van Jan Schuters (66), woonde op de boerderij met haar twee kinderen, Jan (35) en Aaltje (37), 2 knechts en 1 boerenmeid. Neeltje de Haas (53), weduwe van Hendrik Poolman, vormde samen met haar zoon Dirk (12), 2 oudere weduwnaars en 1 jonkman van 60 jaar een huishouden.

Jonkman Jan van Veeren (66) had een thuis gevonden bij de weduwe Marretje Gorlee (77). De weduwe Maria Kales (40) woonde in bij watermolenaar Beukers (34) en zijn vrouw Mietje (39) en hun 2 kinderen.

Weduwe Heintje Kleipoel (64) en weduwnaar/werkman Evert van Aalten (54), met zijn 2 zoons, woonden volgens de opgave wel in dezelfde woning, maar voerden ieder een eigen huishouding. Bij de weduwen Maria Portengen (68) en Hendrina van der Hoef (71) was Leendert van der Zuil (32), hoepelbuiger, in de kost.

Een tiental weduwen en weduwnaars vormde met een dienstbode een huishouden, zoals Hendrik Snel (98), die verzorgd werd door dienstbode Hendrika Steuvelaar (70) en Barbara van Nes (57), die de dertienjarige Neeltje Loenen in huis had. Waarschijnlijk woonden er slechts 4 echt op zichzelf, zoals de werkster Aaltje Zegers (49) en Trijntje Meijer (73), die waarschijnlijk vlak bij haar dochter en schoonzoon Neeltje Meijer en Jacob van Nes op of vlak bij hun boerderij 'Roosendaal' nog een zelfstandig huishouden voerde.

Allerlei vormen van huishouden

Een huishouden kon op zeer veel manieren samengesteld zijn: een gezin met inwonend personeel, een oud familielid of een ongehuwde dochter met kind in huis, een weduwe ingetrokken bij een weduwnaar, een weduwe met kostgangers, een jonkman met dienstbode, enzovoorts.

Slechts 10 personen woonden echt alleen: 4 jonkmannen, 4 weduwen en 2 jongedochters.

Jongedochter Maria Haver (70) was huisbewaarster. Waarschijnlijk hield dit in, dat zij in de herfst en winter alleen woonde; zomergasten werden in de telling niet meegenomen. Jongedochter Heiltje de Vries (50) verdiende de kost als naaister. Jonkman Willem van Veeren (27), metselaar, werd ook genoteerd als alleenwonend.

Fabrikant (suikerraffinadeur te Amsterdam), Gerrit Schottelink (26), jonkman en telg uit de welgestelde, toonaangevende familie Schottelink (in

1844 zou hij burgemeester van Nederhorst den Berg worden), woonde in dezelfde woning onder aan de kerkheuvel als de familie van schoolhouder/assessor Martinus van Rikxoort (45). Hij voerde wel een eigen huishouding. Misschien hadden de twee huishoudens in Maria Meijer gezamenlijk een dienstbode.

De 4 kinderen Van Nooy (Vernooy), in leeftijd variërend van 35 tot 21 jaar, zetten met een knecht de ouderlijke boerderij voort. De zusters Elisabeth (51) en Petronella Bernsen (49) woonden samen aan de Voorstraat. Ze verdienden de kost als naaister.

Het huishouden van de jonge leraar der Hervormde Gemeente Pieter Mulder (23) werd gevoerd door jongedochter Adriana van Velsen (50). Schoenlapper Peel Hendriks (64), jonkman, had de weduwe Trijntje van Toorn (63) voor zijn huishouding.

Het echtpaar Willem Mulders (65), timmerman en Margaretha Stijne (50) had naast hun 7 kinderen in de leeftijd van 6 t/m 25 jaar ook nog 3 familieleden van Margaretha in huis.

Opvallendheden, fouten en raadsels

Onder de 123 echtparen waren er 15 (12 %), waarvan de vrouw flink ouder was dan de man, van 6 jaar tot veel ouder en 23 mannen (ruim 18 %) waren getrouwd met een vrouw, die 10 jaar of meer jonger was. Veldwachter Pieter den Drijver (49) was 20 jaar ouder dan zijn vrouw Neeltje Ledder, naaister. Engel Petig (50) was getrouwd met veehouder Frans Portengen (31). Hun huishouden was divers samengesteld.

In 1830 werd het echtpaar Gerrit ten Hoove (54), werkman, en Geertrui Velders (74) ingeschreven. Bij hen woonde ook hun zoon Abram van 13 jaar oud, hetgeen nogal wonderlijk overkomt. De geboorteakte van Abraham van 14 oktober 1813 vermeldt als ouders Gerrit (49) en Geertruida Velsen. In 1830 zou Abram dus 17 jaar geweest moeten zijn. De Volkstelling van 10 jaar later toont aan, dat in 1829 de leeftijden van Gerrit en Geertrui gewoon verwisseld zijn. Gerrit is dan namelijk 75 jaren en Geertrui krijgt de leeftijd van 66 toebedeeld. De telling van 1829 bevat dus voor dit eenvoudige 'kerngezin'/huishouden van drie personen vier aanwijsbare vergissingen of fouten.

Bij alle echtparen werd de man als eerste ingeschreven. Alleen bij het echtpaar Maria Kippersluis (42) en Christian Haick (46), werkman, kwam

Maria als eerste op het formulier te staan. Als een weduwe het hoofd van het gezin was, kwam ze natuurlijk wel bovenaan te staan.

Korenmolenaar Gerrit Pas (74), weduwnaar, werd nog gezien als het gezinshoofd. Zijn dochter Aaltje (44) kwam met haar echtgenoot Cornelis Groeneveld (44), waarmee ze in 1827 was getrouwd, op de tweede plaats. Aaltje werd als 'huishoudster' aangemerkt. Gerrit (11), nagelaten zoon van Aris Pas, hoorde met twee molenaarsknechten en een dienstmeid ook bij het molenaarshuishouden.

Bij de kinderen werden meestal eerst de jongens opgeschreven, ongeacht de leeftijd en daarna de meisjes. De kinderen werden ook niet altijd in volgorde van leeftijd genoteerd.

Slechts een paar huizen werden met een nummer aangegeven; het is niet duidelijk waarom dat alleen bij die huizen gebeurde

De woning waarin het huishouden van Hendrik Portengen (40), werkman, huide werd aangeduid als nummer 86. Het gezin van visser Jacobus Vrijhoef (30) woonde in huis nr. 123 en dat van metselaar Willem van Groen (44) droeg nr. 73. Kuiper Hendrik Dubelaar bewoonde huis nr.1. Deze huizen stonden aan de Hinderdam.

Jonkman Christiaan van Eijkern (60), tuinwerker, bewoonde huis nr.12; ook het huis van hoepelbuiger Arie Kruiswijk droeg nummer 12. Met nog een aantal woningen vormden ze de zogenaamde 'Brouwerij'.

Bij het huishouden van koopman Jacobus van Beek (50) werd nr. 106 geschreven en bij dat van meester-metselaar Cornelis Schreuder (70) nr. 81. Het huishouden van wagenmaker Jac. Bernsen was gevestigd op nummer 79.

De weduwe Margaretha Kints-Kruiswijk (60) woonde met haar 2 meerderjarige zoons, die als hoepelbuiger de kost verdienden en een dochter, die naaister was in huis nr. 118, timmerman Willem van Holst in nr. 109 en hoepelbuiger Jac. Streefkerk in nr. 11.

Van de rest van de huizen werd dus geen nummer opgeschreven.

Er was lang niet altijd sprake van uniformiteit bij de tellers. Veel moest aan hun eigen interpretatie overgelaten worden. Ook zullen de nodige fouten en vergissingen gemaakt zijn bij het overschrijven van de individuele formulieren op verzamellijsten. Verder zal de gegeven informatie ook niet gecontroleerd zijn.

123 - 1 = 122. Grietje en Jacob

Op Blad 23 van de volkstelling werden Jacob Vossepoel (53), werkman, geboren te Vreeland en Grietje Portengen (42), geboren in Den Berg, eind 1829 ingeschreven als echtbaar. Zij hadden op dat moment 6 kinderen in huis en nog ene Pieter Zwaal (17) uit Amsterdam. De oudste zoon Gerrit (21) droeg als werkman bij aan het gezinsinkomen.

123	Vossepoel, Jacob	53	Vreeland				
	Portengen, Grietje	42	Den Berg				
	Vossepoel, Gerrit	21	"				
	Jacob	13	"				
	Cornelis	11	"				
	Jane	7	"				
	Keeley	9	"				
	Strijze	5	"				
	Zwaal, Peter	17	Amsterdam				

Het huishouden van Jacob Vossepoel en Grietje Portengen tijdens de Volkstelling van 1829. Jacob en Grietje worden genoteerd als zijnde getrouwd; alle kinderen heten Vossepoel.

Grietje was aanvankelijk getrouwd met Jan Stokkers. Het echtpaar kreeg in 1807 een zoon Jan. In 1811 vertrok haar echtgenoot, mogelijk als soldaat bij het Franse leger. Er werd nooit meer iets van hem vernomen.¹ Voor een tweede huwelijk was een scheidingsakte of een akte van overlijden van de eerste partner nodig. Dat was voor veel betrokkenen een niet-begaanbare weg; in ieder geval betekende het een tijdrovende speurtocht en een vaak oeverloze correspondentie.

In de tijd van 1820-1832 kreeg Grietje vijf buitenechtelijke kinderen van de arbeider Jacob Vossepoel.

De zonen die voor die tijd uit Grietje geboren waren, Pieter (1814), Jacob (1815) en Cornelis (1817) waren gedoopt in de Hervormde kerk, maar niet ingeschreven bij de gemeente en dus niet wettelijk erkend door de vader. De ouderlingen wisten wel hoe de vork aan de steel zat en dat Jacob de vader was. De kinderen hierna geboren uit de relatie, werden door Jacob zelf aangegeven bij de Burgerlijke Stand.

Op 29 januari 1820 verscheen Jacob Vossepoel voor de schout en verklaarde dat Grietje Portengen 31 jaar, buiten beroep, het leven

geschonken had aan een dochter, Neeltje, 'waarvan hij heeft gedeclareerd vader te zijn'. Bij echtelieden werd er altijd bijgeschreven 'uit deszelfs huisvrouw'.

Toen Adrianus (Janis) Vossepoel in 1822 gedoopt werd schreef de scriba achter diens naam: 'Zijnde dit een onecht kind van Grietje Portengen van welk kind de persoon Jacob Vossepoel op het register der Burgerlijke Stand zich heeft gedeclareerd de vader te zijn... . De moeder heeft het kind zelve ten doop gehouden'. De kerk maakte blijkbaar weinig problemen over deze verhouding en de gevolgen daarvan. Meestal stond er in zo'n geval bijgeschreven: 'nadat de gemelden alvorens door den predikant vermaand tot waare boete en waarachtige bekeering opgewekt zijnde'. Waarschijnlijk was het concubinaat van Grietje en Jacob volkomen aanvaard, als zijnde een goede oplossing voor 'een verlaten vrouw', die een andere, eerzame verhouding was aangegaan.

In de geboorteakte van dochter Antje (1824) staat bij de ouders vermeld: 'Jacob Vossepoel en Grietje Portengen, sedert 13 jaren verlaten huisvrouw van Jan Stokkers'.²

Ook wordt nog in het overlijdensregister van 1827 melding gemaakt van Gerrit, 5 maanden oud, zoon van Gerrit Vossepoel en Grietje Portengen. Het kan haast niet anders of de medewerker aan de volkstelling moet geweten hebben hoe de verhouding tussen Jacob en Grietje officieel was. Het moet in zo'n kleine gemeenschap algemeen bekend geweest zijn, dat Grietje en Jacob, hoewel ze waarschijnlijk een stabiele relatie onderhielden, niet getrouwd waren. Desondanks werden ze als 'getrouwd' ingeschreven en de thuiswonende kinderen kregen de naam Vossepoel toebedeeld.

Maar er kwamen problemen, toen de oudste zonen opgeroepen werden voor de Nationale Militie. Jacob was in augustus 1815 niet ingeschreven in de Burgerlijke Stand. Dat gebeurde in die begintijd van de administratie van geboorten wel meer. Burgemeester Jan Schottelink nam het niet zo nauw, wat dat betreft, of was te vaak afwezig. In de ambtsperiode van zijn opvolger Sanderson ging het al heel wat nauwkeuriger. Moeder Grietje stapte naar de burgemeester en legde de zaak uit. Jacob zelf, haar 'onechte zoon', was afwezig vanwege beroepswerkzaamheden. Grietje wist niet wat er mee aan te vangen, maar ze wilde graag meewerken om de zaak op te lossen. Nadat Jacob een bezoek aan de Gouverneur in Haarlem gebracht had, werd de zaak geregeld en kon hij ingeschreven worden. Al spoedig werd hij in het leger ingelijfd.

Ook bij zoon Kornelis van 1817 kwam de bijzondere situatie weer naar voren. Grietje verklaarde, dat ook deze zoon 'buiten echt' verwekt was. Ook hij bleek niet ingeschreven te staan in het geboorteregister. Assessor Martinus van Rikxoort regelde de zaak voor Grietje. Het Extract uit het Doopboek werd opgevraagd en Kornelis kon 'op autorisatie van de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam' op 23 juli 1840 23 jaar na zijn geboorte, alsnog ingeschreven worden in de burgerlijke stand.³

Toen hoepelbuiger Jan Stokkers, de zoon van Grietje uit haar geregistreerde huwelijk, in 1835 trouwde met Jannetje Kraayepoel, werd onder ede verklaard, 'dat de vader des bruidegoms, Jan Stokkers, sedert verscheidene jaren afwezig is, zonder van deszelfs leven of dood iets te weten of deszelfs laatste woonplaats te kunnen nagaan'. Grietje woonde op dat moment in Overmeer, in huis nr. 9 in de 'Brouwerij' en gaf naaister als beroep op.

Waarschijnlijk vanwege al deze verwickelingen werden Grietje en Jacob bij de volkstelling van 1839 niet meer ingeschreven als echtpaar, maar als weduwnaar en weduwe, wonend in hetzelfde huis. En de zes thuiswonende kinderen kregen niet meer de naam Vossepel, maar werden genoteerd zonder achternaam. Ze gingen waarschijnlijk verder door het leven als Vossepel, hoewel de oudste drie dus ambtelijk Portengen heetten.

NAMEN en VOORNAMEN.	Ouderdom van jaar.	Geboorteplaats.	Menselijk of trouwelijk geslacht.	Getruwd, verwovens- stat, of ongehuwd.	Bijzondere godsdien- stige gezindheid.	Beroep.
Jacob Vossepel	66	wedenaar				
Grietje Portenge	54	widwe amsterdam		gehuwd	Genezinnig	Wachman
Pietertje	26	Portenge				
Jacob	24	Portenge				
Kornelis	20	Portenge				
Janus	16	Portenge				
Antje	15	Portenge				
Janneke	12	Portenge				

Het huishouden van Jacob Vossepel en Grietje Portengen tijdens de Volkstelling van 1839. Jacob en Grietje worden genoteerd als zijnde ongehuwd. In de officiële weergave, opgesteld naar aanleiding van deze formulieren, wordt Jacob genoteerd als weduwnaar en Grietje als weduwe. De kinderen wordt geen achternaam toebedeeld; de situatie is blijkbaar nog te onduidelijk.

Op 5 juni 1856 overleed Grietje. Ze bereikte de leeftijd van 67 jaar. Ook toen was ze nog 'echtgenoot van Jan Stokkers (afwezig en verblijf onbekend)'. Haar zoon Jan Stokkers deed aangifte van het overlijden bij de

burgerlijke stand in Nederhorst den Berg. Jakob Vossepoel was al in 1846 overleden, in de overlijdensakte werd alleen vermeld, dat hij weduwnaar was van Maria Seldenrijk.

Nog in 1875 moest burgemeester Jan Jacob Schottelink zich bezighouden met de familieverhoudingen van Grietje en Jacob. De Officier Van Justitie te Amsterdam vroeg de burgemeester of Adrianus Vossepoel (1822) bij het huwelijk van Jacob Vossepoel en Grietje Portengen gewettigd was. De burgemeester verklaarde na onderzoek, dat 'de natuurlijke kinderen van Grietje Portengen met zekerheid mij te kennen gaven, dat er tusschen genoemde personen geen huwelijk gesloten is'. Ook kan de burgemeester de geboorteakte van Jacob Portengen niet overleggen, 'niettegenstaande uit de acte betrekkelijk zijn huwelijk met Agatha Dolman blijkt, dat deze Jacob Portengen, alhier is geboren en toen 30 jaar oud was.'

P.J. Lutgers - Gezicht op Nederhorst den Berg 1871.

De burgemeester wijst de Officier er op, dat ‘bij genoemd huwelijk noodwendig geboorte-extract van Jacob Portengen is moeten worden overgelegd en dit als bijlage bij het register ter griffie van uwen regtbank moet berusten’.⁴

Uit het relaas van Grietje, Jacob en hun kinderen, blijkt in ieder geval nog eens, dat de gemeentelijke administratie in de beginjaren nog niet goed werkte, alsook dat de gegevens van de eerste volkstelling niet altijd kloppen met de werkelijkheid en lang niet altijd volledig te vertrouwen zijn.

Zo is het bijvoorbeeld goed mogelijk, dat de vijftienjarige Jacob Vossepoel, die bij bakker Gerrit de Vries werkte, dezelfde persoon was als de Jacob Vossepoel (15), die volgens de teller nog bij Grietje in huis woonde en eigenlijk dus Jacob Portengen heette.

Uiteraard is het ook best mogelijk, dat bij de verwerking van al deze gegevens anno 2005 misinterpretaties, vergissingen en misschien zelfs fouten gemaakt zijn.

(wordt vervolgd)

Noten:

¹) *J. Kok - Langs verboden wegen. De achtergronden van buitenechtelijke geboorten in Noord-Holland 1812-1914. (1991).*

²) *Jan Portengen - De familie Portengen. Genealogie en geschiedenis van een Utrechts geslacht, 1531-1989. (1989).*

³) *GANdB - Correspondentie 11 (1834) en 12 (1836), Bevolkingsregister.*

⁴) *GANdB - Correspondentie 1875.*

OP NAAR DE VOLGENDE HONDERD!

Gerard Baar

Op 25 augustus 1901 stuurt Dirk Meijer een brief aan de Gemeenteraad waarin hij zijn baan als Nachtwacht opzegt. Een taak die hij vanaf 1862 had uitgevoerd in het Dorp en net over de brug. Weer of geen weer en altijd in het donker, buiten de bebouwing zelfs aardedonker. Van een half uur na zonsondergang tot anderhalf uur voor zonsopgang. Zijn taak was onder andere de enkele lantaarns die op olie brandden aan te houden en eventueel onraad te bespeuren. Klepperen of ratelen was al uit de tijd. En in 1895 zouden de slagen van de klok van de Rooms Katholieke kerk zich mengen met die van de Hervormde kerk op de heuvel om mede de tijd aan te geven.

Om met zijn tijd mee te gaan had Dirk voor dat jaar een Nachtwachts Nieuwjaarswens bij Stoomdrukkerij P.P. Kool te Weesp laten drukken. Op de wens staat de Lutherse kerk van Weesp afgebeeld, maar de wens zelf was opgedragen aan de *'Ingezetenen van Nederhorst den Berg bij den aanvang van het jaar 1890'*. Het leek erop dat de nieuwjaarsfooien zijn inkomen van het jaar moesten aanvullen. Een vetpot was zijn beroep niet.

In zijn lange loopbaan zag hij enorme veranderingen. In 1862 het eerste stoomschip in de Reevaart, gevolgd door een forse toename van stoomschepen. Een groei die voor ons dorp bijna abrupt tot stilstand kwam door de opening van het Merwedekanaal in 1892. Gelukkig bleef het stoomschip 'de Kraai' van Van Emmerik door de week 's morgens vroeg vertrekken naar Vreeland. Z'n ochtendpraatje met de schipper was gered. Anderhalf uur later, als Dirk al sliep, kwam Van Emmerik weer door de Reevaart om via de sluizen van Nigtevecht sneller in Amsterdam te komen. Hij wel, maar de voetgangers op weg naar station Abcoude hadden er een oversteek bij gekregen, die over het Merwedekanaal. Ondanks alles nam de bedrijvigheid toe. Bleekers kregen meer werk en lagen 's nachts al wakker vanwege het al of niet overgaan op stoomkracht.

Net na het 'pensioen' van Meijer kwam er op 11 oktober 1901 een straatlantaarn in de 'Meijersteeg' (nu Kuijerpap), na een handtekeningenactie van dorpelingen. Begin 1902 schreef Burgemeester Heierman een gloedvolle brief aan de Commissaris van de Koningin van Noord-Holland waarin hij pleit voor een vaste brug over de Oude Vecht om een betere ("zoo hoog

noodigen" streept hij door) communicatie met de stations Abcoude en Weesp te verkrijgen.

Aan
De Gemeenteraad

lyeft met verschuldigde eerbied te kenne
Dirk Meijer oud 76 jaarer heeft 39 jaaren
Nachtwacht geweest in sesen gemeenten
En heb wegens oudderdom en gebrekkigheid
het moeten bedanken en verzoekt vriende
lyk om pensjoentje
Bedonen waarom hij Uwe goedgunstige be
schikking hoops te ontangen omdat ik oud
Ben en niets meer kan verdienen en geen
Middel van bestaan heeft

Twelk doordt Uwe L I U
Linnar
Kederhorst den Berg 25 Augustus 1901
L Meyer

Brief van Dirk Meijer aan de Gemeenteraad, 25 augustus 1901.

Dat is noodzakelijk omdat in de laatste dertig jaar de bevolking bijna verdubbeld is, de welvaart en bloei gelijke tred houden en men eindelijk

wenst te krijgen wat al jaren vurig gewenst wordt. Het zou een enorme tijdsbesparing geven, die nodig was om de bleekers niet in hun ontwikkeling te remmen. De brief was ondertekend door de burgemeester, pastoor Van de Burg en kapelaan Dessing, dominee Veenhuysen van de Hervormde kerk, dominee Hogenbirk van de Gereformeerde kerk, de dokter, de hoofdonderwijzer en alle bleekers van Nederhorst den Berg.¹

Begin 1902 houdt Van Emmerik het ook voor gezien, en verkoopt hij zijn schip 'de Kraai' aan J. Vos. De nieuwe nachtwacht, Jacob Meijer (de zoon van Dirk) kan dan lekker klagen met Vos, die subsidie bij de gemeente heeft aangevraagd omdat er in Weesp zelfs al een 'salonbootje' gesignaleerd is. Jacob Meijer vraagt in 1913 vijftig gulden meer omdat de foaien minder worden. Vos zal de laadinhoud van zijn boot verliezen aan stoombootmaatschappij 'Vecht en Zaan'. Nieuwe investeerders verdringen de oude. Daar helpen geen brieven tegen, alleen briefjes.

Met dank aan de heer Mooij uit Loenen voor de *'Nieuwjaarswensch van de Nachtwacht'* en aan Jan Baar voor *het briefje van de Nachtwacht*.

Reevaart met stoomschip, 1900. Links korenmolen de Zwaan. Later is op deze fundering de hijskraan van Van Emmerik verzezen.

Uit: Een ansicht uit het verleden - Ruud Verkaik.

---

¹ Streekarchief Hilversum G.A. Nederhorst den Berg nr. 32.

Overzicht van archieven en klappers betreffende Nederhorst den Berg:

Streekarchief voor Gooi & Vechtstreek,

Oude Enghweg 23, Hilversum, Postbus 9900, 1201GM tel. 035-6292646

Openingstijden: maandag 9.00 – 13.00 uur, dinsdag t/m vrijdag 9.00 – 17.00 uur.

**Nederhorst
den
Berg**

